folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:81, 2015/1

RUS HALK KÜLTÜRÜNDE İVAN KUPALA KUTLAMALARI

Leyla Çiğdem Dalkılıç*

GİRİŞ

Eski çağlardan itibaren Slav halklarının kutsal sayılan güneşle ilintili olarak dört temel bayramı bulunmaktadır. Bunlar, Yaz ve Kış gündönümü, İlkbahar ve Sonbahar ekinoksudur. İvan Kupala Slav halkları tarafından eski zamanlardan itibaren kutlanmakta olan yaz gündönümü bir başka deyişle güneşin olgunluğu bayramıdır. Hristiyanlık dönemi öncesi pagan unsurlar içeren bu ve benzeri bayramların çoğu, öz anlamlarını ya yitirerek varlıklarını sürdürmüş ya da geçmişte kaybolmuşlardır. Hristiyanlığın kabulünden sonra kilisenin ağır baskılarına ve halk arasındaki varlıklarını unutturma çabalarına rağmen, İvan Kupala Slav halkları arasında artık dini inançtan öte bir halk geleneği olarak yer etmiş ve günümüze kadar gelmeyi başarabilmiştir.

İvan Kupala

Slav halklarının yaz gündönümü festivali olan İvan Kupala antik çağlardan beri Slavlar arasında Güneş ve Yazın Olgunluğu Bayramı olarak kutlanmıştır (Graşina, Vasilyev 2013: 235). Hristiyanlık öncesi dönemde 21-22 Haziran günlerine denk gelen ve en kısa gecenin yaşandığı gün olarak kutlanan bu bayram, güneşin bununla birlikte hasadın olgunluğa erişmesi, en kısa gecenin kutlanması, güneşin bundan sonra kısalacak olan

* Yard. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

günler sınırını geçmesiyle Slav halklarınca önem kazanmıştır. Hristiyanlığın kabulünden sonra eski takvime göre 24 Haziran, yeni takvime göre 7 Temmuz'a denk gelen bu bayram, zamanla Vaftizci Yahya'nın doğum günüyle bağdaştırılmasına rağmen, gerçekte bugünkü Hristiyanlık anlayışından uzak, pagan kökenli ve halk kültürüne dayalı bir bayramıdır. İvan günü veya İvan gecesi olarak da bilinen bayram her yıl 7 Temmuz'da Rusya'da dahil olmak üzere pek çok Balkan ve Slav ülkesinde kutlanmaktadır.

Etimoloji

Hristiyanlık öncesi bu bayramın adı bilinmemekle birlikte, bu konuda çeşitli görüşler mevcuttur. Günümüzde Slav halkları arasında hala kutlanmakta olan bayramın, "*kaynamak, kaynatmak, arzulamak*" anlamlarına gelen Hint-Avrupa kökenli "*kup*" kelimesinden geldiği öne sürülmektedir (Şangina 2008: 181). Bir diğer görüş ise, Kupala'nın bayramı kutlamak için bir araya gelen insan kümesi ya da genel olarak ayrı olan iki başlangıcın birleşmesi anlamlarından yola çıkarak "*birlikte*" manasına gelen "*kupno*" kelimesinden türediğidir (Graşina, Vasilyev 2013: 236). Rusya'da "İvan Kupala Günü" (*Den' İvana Kupalı*) olarak kutlanan İvan Kupala bayramının ismi folklorik-Hristiyan köklere sahip olup, Vaftizci Yahya (İoann Krestitel') adının Slav versiyonudur. Bu bayramın Vaftizci Yahya ile ilgisi Hristiyanlığa geçiş dönemi sonrası meydana gelmiştir. İoann epiteti "yüzen", "dalan" anlamına gelmektedir. (Fasmer 1985: 60). Bayramın bu şekilde adlandırılmasına ilişkin ortaya konan bir diğer görüşte, İvan Kupala isminin Proto-Slavca'da "açık su alanlarında dini ibadet, arınma, yıkanma" anlamlarına gelen "kopati" (yıkanmak) kelimesinden geldiği ifade edilmektedir. (Juravlev 2005: 904). Bu sebeple, anılan fiil, vaftizci olan "*krestitel*" epitetinin çevirisi için kullanılmış, daha sonraları ise halk etimolojisiyle yeni bir anlam kazanmış ve bu kutlamalar sırasında gerçekleştirilen yüzme ritüelleriyle bağdaştırılmıştır. Gerçekte, İvan Kupala bayramının Hristiyanlıkla çok az bağlantısı vardır ve büyük ölçüde Hristiyanlık öncesi ritüeller içerir. Bu bayramı hala kutlayan insanlar için İvan Kupala büyük bir öneme ve kutsallığa sahiptir. Kilise bu bayramı ortadan kaldırmak için her ne kadar savaşmışsa da insanların hafızalarından silememiş, bu nedenle Hristiyanlık öncesi pagan unsurlar zamanla günümüz Hristiyanlığıyla harmanlanmıştır. Rus Ortodoks Kilisesi bu bayramı kabul etmemekte ve putperestlerin "İvan" ile hiçbir ilgisi olmadığı, "Kupala" adının söz konusu bayramın ritüellerinden birine verilen bir ad olduğu görüşünü savunmaktadır. (İgumen, Prazdnik Kupalı: poçemu bı ne skazat vsyu pravdu? http://www.psevdo.net/index.php?go=Pages&in=view&id=10 03.02.2014).

Bu bağlamda, bazı Neopagan ve popüler bilim yayınları, bu bayramı Kupala Tanrısı ile özdeşleştirmekte, İvan Kupala bayramının putperest dönemde eşi, aydınlık getiren kızıl kadın Zaryada olan Güneş Tanrısı 'Kupayla' şerefine düzenlendiği inancı yaygınlık göstermektedir. Ancak bu görüş Slav paganizm kültüründe Kupala Tanrısının varlığı kesin olmadığından ötürü bilim adamları tarafından kabul görmemektedir. Kupala Tanrısı ilk kez Gustınskaya kroniğinde[*] (XVII yy.) geçmiş ve kafa karışıklığına sebep olmuştur: "İvan Kupala için düzenlenen 'şeytani oyunlardan' haberdar olan vakanüvis, bayramın ismini putperest Tanrının adı olarak kabul etmiştir. Sonuç olarak bu yanlış anlama onu takip eden vakanüvisler, ardından Slav mitoloji erken dönem araştırmacıları tarafın-

dan tekrarlanmış, böylece Slav panteonunda yeni bir Tanrı ortaya çıkmıştır" (Mansikka 2005: 123-124). "Kupala hiçbir zaman Tanrı olmamakla birlikte, halk arasında bayramın kişileştirilmiş ve şarkılara yansımış bir folklor unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Kupala Tanrısının varlığı yanlış anlaşılma sonucu ortaya çıkmıştır" (Tokarev 1986: 207).

Kutlamalar

İvan Kupala gecesinde eski zamanlarda birçok ritüel ve tören düzenlenirdi. Bu gecenin en güçlü gecelerden biri olduğu ve doğaüstü güçlerle dolu olduğu varsayılırdı. İvan Kupala Gününde ya da İvan Kupala'dan önceki gece yapılan bütün ibadetler su, ateş ve otlarla ilgiliydi ve ibadetlerin çoğu gece yapılırdı. İnanışa göre, su, ateş ve otlar İvan gününde bir nevi büyülü güce sahip olur ve bu güç de insanı yaşam enerjisi ve sağlıkla doldururdu.

Kupala gecesinden başlayarak herkes sabaha kadar mutlaka yıkanırdı. Güneşin batışına yakın bir zamanda ateşler yakılır, otlar ve çiçekler toplanır, çiçeklerden ve dallardan çelenkler yapılır, çelenkler başlara takılır, yaşlılar odunları birbirine sürterek ateş yakar, ateşin ortasına güneşi sembolize eden ve ucu sopayla tutturulmuş yanan yuvarlak bir tekerlek konur, ateş çevresinde halka şeklinde dans edilir, şarkılar söylenir, ateşler yakılır, ateş üzerinden atlanırdı. İnanışa göre, ateşin üzerinden kim daha yükseğe atlarsa, o kişi çok daha mutlu olacaktı. İvan gecesi çiftlerin evlilik törenleri düzenlenir, çiftler el ele tutuşarak ateş üzerinden atlar (Tereşenko 1999: 257), el değmemişliğin sembolü olan çelenk değiş tokuşu yapılır (Şarafadina 2010: 165), şans getirdiğine inanılan eğreltiotu çiçeği (tsvetok paporotnik)** aranırdı. İvan gecesi ve İvan gününde ateş, su, ot elementlerinin kutsal sayıldığı kutlamaları ve yapılanları daha yakından inceleyelim.

Üç Element: Ateş, Su ve Otlar

Ateş ve su kültleri eski çağlardan günümüze kadar insan hayatının hemen bütün safhalarında önemli rol oynamış, çeşitli kültürlerde milli inançlarla yoğrularak o kültürdeki yerini almıştır. Hristiyanlık öncesi dönemde özellikle ateş ve su elementi Slav halkları arasında kutsal sayılmış, bunlara temizleyici ve koruyucu fonksiyonları atfedilmiştir.

Slavlarda su elementi kimi yerlerde bereketi, sağlığı sembolize etmekte, kimi yerlerde de ruhun arındırılması ve kötülükleri alıp götürmesi yönündeki inançları barındırmıştır. Ruslarda İvan Kupala gününde su ile gerçekleştirilen başlıca ritüel toplu yıkanma ritüelidir. Bu ritüel İvan Kupala'nın günümüzde de devam eden olamazsa olmaz geleneğidir. Bu günden itibaren tüm günahların ve kötülüklerin nehir, dere, göl ve su alanlarından dışarı çıktığı bu nedenle korkusuzca yıkanıp, yüzülebileceği inancı hakimdi. Bunun dışında İvan gününde suyun hayat verici ve doğaüstü özelliklere sahip olduğuna inanılırdı (Şangina 2008: 175).

Yılın belli başlı günlerinde gerçekleştirilen su ile ilintili ritüellerle birlikte suyun kişiyi kötülüklerden arındıracağı, hastalıklarından kurtulup sağlık kazanacağı inancının Rusların yanında Anadolu'da da hakim olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Giresun'da

* Gustınskaya kroniği – günümüz Ukrayna'sının Çernigovskaya bölgesinde Gustınya köyünde bulunan manastırda XVII. yy.'da kaleme alınan Rus yazıtlarıdır.

Aksu Çayı ağzında yapılan törenlerde hastaların, derdi olanların "Mayıs yedilisi" günü ırmağın kıyısına gelerek, suya girip başlarından aşağı ırmak suyunu dökmek suretiyle kötülüklerden, hastalık ve uğursuzluklardan korunacağı inancı hakimdir. Bunun dışında Trabzon'un doğu ilçelerinde Alaturbî adı da verilen Mayıs yedilisi şenlikler 6 Temmuz günü deniz bayramı olarak kutlanmakta, Trabzon'da Mayısın 7'sinde (20 Mayıs) denize girerek dertlerden kurtulunacağına inanılmaktadır (http://www.tirebolu.4t.com/kultur1.htm, 11.02.2014).

Ruslarda yıkanma geleneği bayram arifesi Agrafena Kupalnitsa* ile ilintilidir. Agrafena Kupalnitsa gününde hamamlar hazırlanır, buralarda yıkanılıp, buhar banyoları yapılır, o gün toplanan otlar içilmek üzere kaynatılırdı (Şangina 2008). İvan gününde suyun ve otların doğaüstü özelliklerle donandığına inanılır, bu güçlerin insana sağlık ve hayat enerjisi vereceği düşünülürdü (Tereşenko 1999: 257). Halk inancına göre, su bu günde ateşle dost olabilirdi, onların gücüyse doğaüstü sayılırdı. Bu birleşimin sembolünü Kupala gecesi nehir boyunca yakılan ateşler oluşturmaktaydı (Şangina 2008: 169).

İvan gecesi yakılan ateşlerin sihirli bir güce sahip olduğuna ve arındırma gücü olduğuna inanılırdı. Uzun piramitler şeklinde oluşturulan ateşler akşam geç saatlerde veya sabaha karşı yakılırdı. Ateşin etrafından köyün tüm kadınlarının toplanması beklenir, gelmeyenin cadı olduğundan ve büyücülükle uğraştığından şüphe edilirdi (Vinogradova, Tolstoya 1999: 366). Ateşin etrafında dans edilir, koro eşliğinde şarkılar söylenir, en yükseğe atlayanların çok daha mutlu olacaklarına inanılır, genç kızlar arınmak, hastalık, nazar ve yıl boyunca kötülüklerden korunmak için ateşin üzerinden atlarlardı, ateş üzerinden atlamayanlarsa cadılıkla suçlanırdı. Gençler ateş etrafındaki eğlencelerini sona erdirdikten sonra, yaşlılar ahırdaki hayvanları hastalık ve ölüme yakalanmamaları için yakılan ateşlerin arasından geçirir, anneler hastalık geçirmiş çocuğun üstünden çıkartılan çamaşırları, hastalık çocuğa bir daha musallat olmasın diye ateşte yakardı. Ateşin koruyucu gücü olduğuna inanılır, bu gece karanlıktan çıkan tüm kötü güçlerden ateş sayesinde korunabileceği düşünülürdü (İvan Kupala. İstorii, obıçai i traditsii v İvanov den' http://tradicii.com/ivan-kupala.html, 12.02.2014).

Rus halklarında ateşin temizleyici ve koruyucu özelliğinin olduğuna inanılması ülkemizde de belirli kutlamalarda yerini almıştır. Buna göre, İvan Kupala bayramı kutlamaları sırasında hastalıklardan korunması için hayvanların nehir kenarı boyunca yakılan, her türlü kir, hastalık, nazar ve kötülükten koruyacağına inandıkları ateşlerin arasından geçirilmesine benzer bir ritüel, her yıl Burdur ilinin Gölhisar ilçesindeki Yusufça kasabasında çobanların ateşte yıkanma bayramı adını verdikleri bir kutlamayla gerçekleştirilmektedir. Yaz başı bayramı olarak da adlandırılan bu kutlamalar sırasında aynı eski Rus halk geleneklerinde olduğu gibi Yusufça Kasabası'ndaki çobanlar yılın bu zamanı küçükbaş hayvanları ateşten geçirerek yıkıyor, Teke yöresindeki çobanlar ise koyunlarını yaylaya çıkardıkları zaman yolun sağında ve solunda ateşler yakarak, nazardan, hastalıklardan, kırımlardan korunması için ateşten geçirerek koruma ritüelini gerçekleştirmektedirler. Anılan geleneğin Türklerin beş bin yıllık bir geleneği olduğu,

* Eğreltiotu çiçeği (цветок папоротник) – Slav mitolojisinde sihirli iksir hazırlamada kullanılan efsanevi çiçek. İnanışa göre, eğreltiotu çiçeği yalnız İvan gecesinde açar.

Göktürklerden beri Türk oymak ve boylarında devam ederek günümüze kadar geldiği belirtilmektedir*. Yine aynı şekilde İvan Kupala kutlamaları sırasında ateşin etrafında toplanıp şarkılar eşliğinde dans edilmesi, ateşin üzerinden atlanması Anadolu'da da görülen bir unsurdur. Bu geleneğin ve kültürün devamının en belirgin örneğini Rusya'da bahar bayramı olarak kutlanan Maslenitsa ve Nevruz bayramlarına bakarak görebiliriz (Alyılmaz 2009: 30-54).

İvan Kupala bayramının en önemli unsurlarından bir diğeri de otlardır. İvan gecesi otların mistik güçlerle donatıldığına inanılırdı (Şangina 2008: 171). İvan gecesi güneşin doğuşuna kadar toplanan çiçek ve otlar üzerine çiğ düşmesi için dışarı bırakılır, kurutulur ve bu bitkilerin sahip olduklarına inandıkları tedavi edici özellikleri sebebiyle otlar saklanırdı. Toplanan bitkilerle hastaların etrafı çevrilir, hastalıkla mücadele edilir, örneğin fırtına zamanı evi yıldırım düşmesinden korumak için bu özel günde toplanan bitkiler ocağa atılırdı. (İvanovskie travı/ REM http://www.ethnomuseum.ru/section62/2092/2089/4263.htm, 28.01.2014).

İvan gününün en önemli bitkisi eğrelti otu çiçeğidir. Rus halkı yılda sadece bir kez olmak üzere İvan gecesinde bu çiçeğin açtığına ve çiçeği koparıp kendisi için sakladığında olağan üstü özelliklere sahip olunabileceğine inanırdı. Buna göre, kişi çok zeki hale gelir, hayvanlarla konuşabilir, ne kadar derinlikte olursa olsun tüm gizli hazineleri görebilir, çiçeği kilit ve kapıların önüne koyduğunda, kapılar ve kilitler hemen açılır, hazinelerin bulunduğu yerlere engelsiz girebilir, şeytani güçlere hakim olup, su ve toprağa hükmedebilir, görünmez olup, her türlü şekli alabilirdi. "Ancak çiçeği koparmak o kadar da kolay değildi ve şeytanlar buna her türlü engel olup, insanları korkuturlardı" (Saharov 1885: 92, Tereşenko 1999: 267, Şangina 2008: 170-171).

Diğer bir önemli bitkide ateş ve suyun sihirli gücünü sembolize eden, hikayesi Kupala şarkılarında sıkça geçen İvan-de-Marya** çiçeğidir. Bu çiçeğin hikayesi halk masallarında yasak aşk yaşayan ve bu nedenle çiçeğe dönüşen ikiz kız ve erkek kardeşin hikayesine dayandırılmaktadır. Eski mitolojik hikâyelerde İvan'ın yaşam ve ateşi, Marya'nın ise ölüm ve suyu temsil ettiği dile getirilmektedir. Ateş ve su arasındaki bağlantı, üzerinde mumlar yakılmış çelenklerin suya bırakılması ritüeli ile sembolize edilmektedir (İvan Kupala: iz ognya da v polımya http://rus.ruvr.ru/radio_broadcast/25581543/52102113, 12.02.2014).

Otlar aracılığıyla hazırlanan ve İvan Kupala oyunlarının vazgeçilmezi olan bir diğer unsur da "Kupala Çelengi"dir. Ateş önünde kutlamalar başlamadan önce taze otlar ve yabani çiçeklerden (genel olarak vinca çiçeği, gül, sardunya, böğürtlen, eğrelti otu, meşe ve huş ağacı dalları) hazırlanan çelenklerin ritüelsel kullanımı yüzük, kasnak, *kalaç* ekmeği gibi halka foruma sahip diğer yuvarlak eşyalarla özdeşleştirilirdi. Kutlamalar sırasında çelenkler arasından geçirilerek süt sağılır, çelengin içinden herhangi bir şeyi geçirmek, çelengin arasından bakmak, içmek, çelengin içinden geçen suyla yıkanmak gibi ritüeller gerçekleştirilirdi (Vinogradova, Tolstaya 1995: 314). 'Çelenk Töreni'nin sonunda çe-

* Agrafena Kupal'nitsa – 23 Haziran (6 Temmuz) günü kutlanan Slav halk bayramıdır. Bu gün boyunca İvan gecesini karşılamak için hazırlıklar yapılır.

** Yapılan röportaja ve Teke Yöresi geleneklerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.golhisarhem.com/news.php?readmore=352

lenkler genel olarak yok edilirdi: ya ateşte yakılır ya suya, kuyuya, ağacın tepesine atılır ya da mezarlığa götürülürdü. Çelenklerin bir kısmı da tedavi, bahçeyi solucanlardan, tarlaları ise dolu yağmurlarından korumak amacıyla saklanırdı (Vinogradova, Tolstoya 1995: 315).

İvan Kupala bayramında çelenkler ve otlar aracılığıyla gerçekleştirilen ritüellerden bir tanesi de falcılıktı. İvan gecesi genç kızlar geleceği görebilmek için çelenkleri kullanarak fal bakarlardı. Buna göre üzeri mum ya da küçük dallarla yakılan çelenk suya bırakıldıktan sonra, genç kız dikkatlice çelengini izler, eğer çelenk hızlıca kıyıdan ayrılıp suda yüzerse, bu iyi bir evliliğe, uzun ve mutlu bir yaşama; çelenk diğer çelenklere oranla daha uzağa açıldıysa, o kişinin diğerlerinden daha mutlu olacağına; çelenkteki mum ya da ateş diğer çelenklere göre daha uzun yanarsa, kişinin uzun bir hayat süreceğine; çelenk batmış ise, bu genç kızın o yıl evlenemeyeceğine ya da sevdiğinin onu sevmekten vazgeçeceğine işaret ederdi (Kryuçkova, Slavyanskie obryadı, zagovorı i vorojba, www.litportal.ru/genre216/author12648/read/page/11/book119142.html,14.02.2014).

Aşırılık Ritüelleri ve Oyunlar

İvan Kupala bayramı gençlerin ve genç çiftlerin bayramı olarak kabul edilmekteydi. Gençler aşırılık ritüelleri ve çeşitli oyunlar gerçekleştirirdi. Gençler, odunları, kapıları çalar, bunları çatıya çıkartır pencereleri boyar, el arabalarını, kayakları, kızakları çalıp, köy boyunca sürer, çitleri yerinden söker, odun, kapı, çit, kova vs. yola saçar, yolda barikatlar kurar, ev sahibi evden çıkamasın diye evin önünü ağır eşyalarla kapatır, atları, küçükbaş hayvanları ahırdan, çıkartıp kovalar, kuyuya arı kovanı atarlardı. Hırsızlık, yakma, yıkma, yolları kapatma gibi eylemler koruyucu ve temizleyici ritüeller olarak kabul edilirdi. Çalınan eşyaların ateşe, mezarlığa, nehre, çatıya, sokağa bırakılması şeytani ruhların ve varlıkların kovulması ritüelleriyle ilintilidir (Tolstaya 1995: 171-172; İvan Kupala / REM http://www.ethnomuseum.ru/section62/2092/2089/4263.htm, 28.01.2014).

Bunların dışında, gençler karşılıklı olarak gece boyunca birbirlerine su ve çamurlar atar, daha sonra temizlenmek üzere suyun en saf olduğu gün doğumunda temizlenmek üzere suya girerlerdi. İvan Kupala Günü eski zamanlardan beri karşı cinsin birbiriyle özgürce iletişim imkanı kurabildiği bir bayram olarak kabul edilmesinden ötürü "en erotik Rus kutlaması", "toplu düğün bayramı" olarak da adlandırılmış, bu nedenle de kilisenin ağır eleştirilerine maruz kalmıştır (Graşina, Vasilyev 2013: 236). Kaynaklara göre Kupala gecesi erkek ve kadın arasındaki aşk ilişkisi üzerine olan tüm yasaklar kalkmakta, evlilik geleneği ihlal edilmekteydi. Bu gecede gençler genel olarak aşk-evlilik teması içeren *yaşer* (kız seçen erkek), kovalamacaya benzeri *gorelki* ile ebecilik benzeri *pyatnaşki* oyunlarını oynamışlardır. Din adamları İvan gecesi ateş etrafında oynanan oyunları şu şekilde tasvir etmektedirler: "Genç kız eliyle genç erkeğin omuzuna dokunuyor, erkek ise kızı yakalamak için peşinden koşuyor. Kızı yakalayan erkek, onu ateşe doğru götürüyor, sonrada el ele tutuşup ateşin üzerinden atlıyorlar……" (İgumen, Prazdnik Kupalı: poçemu bı ne skazat vsyu pravdu? http://www.psevdo.net/index.php?go=Pages&in=view&id=10 03.02.2014). Genç kızlar için yaz gündönümü bayramı yetişkinliğe geçiş olarak kabul edilir, genç kız böylece diğer günlerde hoş karşılanmayacak olan bir hareket özgürlüğüne sahip olurdu (Şangina 2008: 177). Bu kutlamalar kilise

tarafından hiçbir zaman hoş karşılanmamış, azizlerin hitabelerinde bu oyunlara katılan kadınlar çoğunlukla şeytanın aşığı, erkekler ise yolunu kaybetmişler olarak betimlenmiş, ritüeller sert bir dille eleştirilmişti (Agapkina 1994: 113).

Sonuç

İvan Kupala bayramının anlamı zamanla değişime uğrasa da günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. İvan Kupala Günü'ne ithafen Rusya'da konserler, festivaller düzenlenmekte, bu festivallerde çelenk örme, yanan çelenkleri suya bakıp, geleceğe ilişkin tahminlerde bulunma, arınmak için topluca suya girme, ateş yakma ve yanan ateşin etrafında dönüp, şarkılar söyleme, dans etme ritüelleri gerçekleştirilmektedir. Ritüelden öte etkinlik olarak adlandırabileceğimiz bu unsurlar inançtan çok, bir halk geleneği olarak günümüz Rusya'sında hala yerine getirilmekte, böylece Rus halkı arasında hayat bulmaya devam etmektedir. Oldukça geniş bir konu yelpazesine sahip Rus halk bayramları ve kutlamalarına ilişkin kültürel unsurlar bu çalışmada tek bir halk bayramı çerçevesinde özetle ve ana hatları sunularak ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Rus halk bayramlarına ilişkin daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılması, ilgili kitap çeviri ve yayınlarıyla ele alınması, Rus halkının kültür, yaşayış, gelenek ve inanışlarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Agapkina T.A.,(2007) İvan Kupala // Rodina, No.7: 111-113.

Agapkina T.A. (2002) Mifopoetiçeskie osnovı slavyanskogo narodnogo kalendarya. Vesenneletniy tsıkl, M.: İndrik.

Alyılmaz, Semra. Maslenitsa ve Nevruz Bayramları arasındaki ilişki. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. The Journal of International Social Research. Volume 2/7 (Spring 2009): 30-54.

Fasmer M. Etimologiçeskiy slovar' russkogo yazıka. (1986) T. II., M.: Progress.

Gökdağ, Bilgehan A. Doğu Karadeniz Bölgesinde Eski Türk İnançlarının İzleri. Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri, 23- 28 Ekim 2000 Ürgüp / Nevşehir. Yayıncı: Evrak Yayınları, Ankara (2001): 279-290. (http://www.tirebolu.4t.com/kultur1.htm). (11.02.2014)

Graşina M.N., Vasilyev M.S. Yazıçeskiy Kalendar'. Mif. Obryad. Obraz. M.: Veçe, 2013.

Hristova G.P., Revneva S.N. Kalendarnıe prazdniki i obryadı Voronejskoy oblasti // Kalendarnıe obryadı i obryadovaya poeziya Voronejskoy oblasti. Afanasyevskiy sbornik. Materialı i issledovaniya. Vıp. III / Sost. T.F. Puhova, G.P. Hristova. M.: İzd-o VGU (2005): 7-21.

İgumen, İ. Prazdnik Kupalı: poçemu bı ne skazat vsyu pravdu? (30.06.2008) http://www.psevdo.net/index.php?go=Pages&in=view&id=10 (03.02.2014).

İvan Kupala. İstorii, oboçai i traditsii v İvanov den' http://tradicii.com/ivan-kupala.html (12.02.2014).

İvanovskie Travı / Russkiy etnografişeskiy muzey (REM) http://www.ethnomuseum.ru/section62/2092/2089/4265.htm (28.01.2014).

İvan Kupala: iz ognya da v polımya / Radio Golos Rossii http://rus.ruvr.ru/radio_broadcast/25581543/52102113 (12.02.2014).

Juravlev A.F. Yazık i mif. Lingvistiçeskiy kommentariy k trudu A.N. Afanaseva "Poetiçeskie vozzreniya slavyan na prirodu". M.: İndrik, 2005.

Kryuçkova Olga. Slavyanskie obryadı, zagovorı i vorojba. 2013. İzd.vo. Litres http://www.litportal.ru/genre216/author12648/read/page/11/book119142.html (14.02.2014).

Polnoe sobranie russkih letopisey: Tom 40. Gustinskaya letopis / Podr. Teksta Y.V. Anhimyuka, S.V. Zavadskoy i.dr.; Red. Toma: V.A. Kuçkin (otv. Red.), L.L. Muravyova, A.M. Pançenko. SPb: Dmitriy Bulanin, (2003): 202.

Saharov İ.P. Skazaniya russkogo naroda. Çast 1. İzd.vo: S. Peterburg, izd-e A.V. Suvorina, 1885.

Şangina. İ.İ. Russkie traditsionnıe prazdniki. SPb: Azbuka-Klassika 2008.

Sokolova V.K. Vesenne-letnie kalendarnıe obryadı russkih, ukraintsev i belorusov XIX – naçalo XX v. Akademiya nauk SSSR. İnstitut etnografii im. N.N. Mikuluho-Maklaya. M.: Nauka, 1979.

Şarafadina K.İ. Floristiçeskaya "zagadka" A.N. Ostrovskogo, ili etnobotaniçeskaya interpretatsiya "venka Vesnı dlya Sneguroçki" // Acta Linguistica petropolitana. Trudı instituta lingvistiçeskih issledovaniy / Otvetsvennıy redaktör N.N. Kazanskiy. SPB: Nauka, Y. VI. No.1 (2010): 164-188.

Tereşenko A.V., Bıt russkogo naroda: zabavı, igrı, horovodı. M.: Russkaya kniga, 1999.

Tolstaya. S.M. Besçinstva // Slavyanskie drevnosti: Etnolingvistiçesky slovar' / Pod. Red. İ.N. Tolstogo; İnstitut Slavyanovedeniya RAN. M.: Mejdunarodnıe otnoşeniya, (1995): 171-172.

Tokarev S.A. Religiya v istorii narodov mira. M.: izd-vo. polit. lit-rı, 1986.

Vinogradova L.N., Tolstaya S.M. İvan Kupala // Slavyanskie drevnosti: Etnolingvistiçeskiy slovar / Pod. Red. N.İ. Tolskogo. İnstitut slavyanovedeniya RAN. M.: Mejdunarodnıe otnoşeniya, (1999): 363-368.

Vinogradova L.N., Tolstaya S.M. Venok // Slavyanskie drevnosti: Etnolingvistiçeskiy slovar' / Pod. Red. N.İ. Tolstogo. İnstitut slavovedeniya RAN. M.: Mejdunarodnıe otnoşeniya, (1995): 314-318.

Yazıçestvo drevnih slavyan // Rossiya: İllyustrirovannaya entsiklopediya/Redaktor-sostavitel' k.i.n. Y.A. Nikiforov. M.: OLMA Media Grupp, Olma-press Obrazovanie, (2006): 595-596.

Zabılin M. Russkiy narod, ego obıçai, obryadı, predaviya, suveriya i poeziya. M.: İzdanie knigoprodavtsa M. Berezinga. 1880.

Zolotıe pravila naradnoy kulturı / O.V. Kotoviç, İ.İ. Kruk. Mn.: Adukatsıya i vıhavanne, 2008.

Özet

RUS HALK KÜLTÜRÜNDE İVAN KUPALA GÜNÜ KUTLAMALAR

Hristiyanlık dönemi öncesi Slav halkları arasında büyük öneme sahip olan bayramlar, Hristiyanlığın kabulünden sonra yoğun olarak dinin etkisi altında kalmalarına ve kilisenin baskılarına rağmen günümüze kadar gelip varlıklarını korumayı başarabilmişlerdir. Pagan unsurları taşıyan ve zamanla din ile harmanlanmış olan bu bayramlar günümüzde dini inançtan çok eski bir halk geleneği olarak kutlanmaya devam edilmektedir. Slav halklarının yaz gündönümü bayramı olan İvan Kupala da bunlardan bir tanesidir. Slav halkları arasında güneşin olgunluğa eriştiği anın kutlandığı yaz gündönümü bayramı olan İvan Kupala, sahip olduğu pagan unsurları sebebiyle kilisenin en çok savaştığı bayramlardan biri olmuş, zamanla dinin yoğun etkisi altında kalarak Vaftizci Yahya'nın doğum günü ile bağdaştırılmıştır. Buna rağmen İvan Kupala halkın hafızasından silinmemiş hatta ünlü Rus yazar N.V. Gogol'ün "İvan Kupala Arifesi Akşamı" (Вечер накануне Ивана Купала, 1830) başlıklı eserine konu olmuştur. Sahip olduğu anlamı kısmen kaybetmiş olan bu bayram, Rusya başta olmak üzere Slav ülkelerinde bir halk geleneği olarak halen kutlanmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu bayramın tanımı, kutlanış şekli, geçmiş ve günümüz ile bağlantısı, Rus halkının kültüründe yer etmiş olan inanç ve gelenekler gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: İvan Kupala, Yaz Gündönümü, Slav Halkı, Ruslar, İnanışlar.

Abstract

CELEBRITIES OF IVAN KUPALA DAY IN THE RUSSIAN FOLK CULTURE

Some holidays that had great significance among Slavic people before the advent of Christianity, were able to endure to the present and protect their existance, despite heavy influence of religion and pressure from the church after the adoption of Christianity. Holidays with elements of paganism in time were blended with religions and today they continue to be celebrated as a very old folk traditions rather than religious beliefs. Ivan Kupala, celebrated as a summer solistice holiday amog Slavic peoples is one of them. Ivan Kupala which is celebrated the moment when the sun reaches zenith was one of the holidays which the church waged war against the most, because of its pagan element. In time it lost its meaning under the intense influence of religion, and came to be celebrated as the birthday of John the Baptist. Despite this, Ivan Kupala has not been erased from the memory of the people, it was even the subject of a work by the famous Russian writer Nikolai Gogol entitled "Night before Ivan Kupala Day". This study will address the definition of the holiday, its celebration, its connection with the past and the present and show the part of the culture of the Russian people, their beliefs and traditions which are ingrained in Russian folk culture.

Keywords: Ivan Kupala Day, Summer Solistice, Slavic People, Russians, Beliefs.